

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 6 (8)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

6

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Karabayev R.Z. Raqamli iqtisodiyot: nazariy asoslari va O‘zbekistonda rivojlanish yo‘nalishlari.....	8
Ubaydullayeva N.A. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda kichik biznes korxonalarining rivojlanish strategiyalari: nazariy yondashuvlar.....	11
Xatamov A.A. Raqamli transformatsiya asosida ixtisoslashtirilgan savdo majmualarida moliyaviy resurslarni boshqarishni takomillashtirish.....	15
Yokubjonova X.Yo. Co-marketing strategiyasining ekoturizmni brendlashiga integratsiyasi: metodologik yondashuv va amaliy natijalar.....	19
Yusupova M.B., Jamoliddinova (Usmonova) S.S. Ustama xarajatlarni tasniflash va uning mahsulot tannarxini shakllantirishdagi ahamiyati.....	24
Abdug‘ofurova O.M., Yusupova M.B. Ishlab chiqarish korxonalarida tannarxni kalkulyatsiya qilish va uni takomillashtirish yo‘llari.....	27
Xojiboyev M.Sh. Xorijiy tajribalarni O‘zbekiston nodavlat oliy ta’lim muassasalari boshqaruv hisobi tizimiga moslashtirish: nazariy asoslar va amaliy istiqbollari.....	31
Исраилова Д.К. Глобализация в условиях демографического кризиса: социально-экономические риски.....	38
Qurbonova X.I. Bozor iqtisodiyotida davlatning makroiqtisodiy muvozanatni ta’minlash va inqirozga qarshi siyosati.....	43
Asqarov A.H. Oliy o‘quv yurti talabalarida moliyaviy savodxonlikni aniqlash me’zonlari (noiqtisodiy yo‘nalishi talabalarini misolida).....	47
Yunusova S.A., Turg‘unboyev A.A. Eko-mehmonxona tushunchasi, turlari va asosiy xususiyatlari.....	51
Barnayev Z.Sh. Xizmat ko‘rsatish sohasi korxonalari raqobatbardoshligining mazmun-mohiyati va xususiyatlari.....	55
Bobokulov A.A. Erkin iqtisodiy zonalar va kichik sanoat zonalarining hududiy iqtisodiy integratsiyaga ta’siri.....	59
Рахимжонов Б.Б., Рахимжонов Б.Б. Инновационные процессы как фактор развития промышленных предприятий.....	63
Matmusayev M.O. Raqamli iqtisodiyot sharoitida sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari.....	67
Raxmatjonova G.E. Ishlab chiqarish korxonalarining asosiy vositalari buxgalteriya hisobini xalqaro andozalar talablari bo‘yicha takomillashtirish.....	72
Kamoldinova N.A. Ayollar tadbirkorligi faoliyatida raqamli integratsiya darajasini baholash.....	76
Xaitova M.K. Raqamli platformalar orqali biznes modellarini yangilash va kompaniyalar strategik imkoniyatlarini kengaytirish.....	81
Yo‘ldashev M., Sotvoldiyev U. Davlat byudjetini taqchilligi va uni kamaytirish mexanizmlari.....	85
Maribjonov B.I., Arabboyev J.S. Tuman mahalliy byudjetidan moliyalashtiriladigan maktabgacha va maktab ta’limi tashkilotlarining 4-guruh xarajatlarining tahlili.....	88
Ro‘ziyev Sh.Sh. Hududiy iqtisodiy rivojlanishda mahalliy ishlab chiqarishni boshqarishning zamonaviy usullari.....	92
Nematov G‘.G‘., Sotvoldiyev U.K. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tishning iqtisodiy asoslari va istiqbollari: deкупpling indeksi tahlili.....	95
Karimov D.M., Mustafayeva H. Xorij tajribasi asosida O‘zbekistonda pensiya tizimini takomillashtirish....	99
Ermatova S.I. Sanoat korxonalarida majburiyatlar tarkibi va moliyaviy barqarorlikning empirik tahlili (Andijon viloyati to‘qimachilik korxonalarini misolida).....	104
Ermatov M.S. Sun’iy intellekt va mehnat bozorida raqamli inqilob: tahdidmi yoki kelajak imkoniyatimi?....	107
Azizova H.A. Raqamli transformatsiya sharoitida sanoat korxonalarining investitsion-innovatsion faoliyatini takomillashtirish yo‘llari.....	111
Юсупов А.С., Джангабаева Г.П. Международный рынок акций: содержание, виды и особенности..	114
Xusanova Z.R. Andijon viloyatida ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning xususiyatlari.....	119
Abdulazizov A.A. Energetika tarmog‘i korxonalarida ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	122
Norov A.E., Fazliddinov Sh.Sh., Erkinov X.X. Liderlik va motivatsiya o‘rtasidagi munosabatga ta’sir etuvchi omillar.....	126
Атаханова Ш.С., Мирхамидова Д.Н. Цифровая трансформация как инструмент достижения ESG-целей в нефтегазовой сфере Республики Узбекистан.....	131
Toxirov J.R. Mijozlarga yo‘naltirilgan raqamli marketing asosida savdo xizmatlarini modernizatsiya qilish.	136

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 6-son 2026 yil

Sulaymonova F., Ro‘zimov B. Online ta’lim xizmatlari bozorining kengayishi natijasida an’anaviy ta’lim sektorida yuz berayotgan iqtisodiy o‘zgarishlar.....	140
Zayavitdinova N.M. Hududda xizmat ko‘rsatish korxonalari faoliyatini boshqarish strategiyasini takomillashtirish.....	143
Odilova M.A. Kimyo sanoatidagi korxonalar faoliyatida resurslardan samarali foydalanish.....	147
Axmedova D.N. Mintaqaviy raqamli tayyorlik indeksining hududiy iqtisodiy o‘lishga ta’siri.....	151
Sapayeva N.K. O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatida yashil transformatsiya va B2B raqamli marketing asosida barqaror rivojlanish modeli.....	155
Allayarov S. Startup financing mechanisms: a comparative analysis of angel investment, venture capital, bank lending, and state grants.....	158
Махмудов О.Х. Moliya tizimining boshqa iqtisodiy tizimlar bilan aloqadorligi.....	162
Ibragimova M.M. “Yashil iqtisodiyot” va “Yashil tadbirkorlik” tushunchalarining iqtisodiy mazmuni va evolyusion transformatsiyasi.....	167
Olimjonov A. Korxona faoliyatining samaradorligini oshirishda moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko‘rsatkichlari o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilish.....	171
Rakhimboeva B.D. Analysis of the economic situation of the development of export activities of small businesses in Uzbekistan.....	174
Raxmatova F.Y. To‘qimachilik korxonalarida aylanma iqtisodiyot modelini joriy etishning iqtisodiy mexanizmlari.....	178
Ergasheva A.F. Milliy hunarmandchilik mahsulotlarini brendlash va bozorda pozitsiyalashning strategik yondashuvlari.....	181
Navruzova G.U. Theoretical models and institutional mechanisms, forms and structures of cooperation between education and manufacture.....	184
Djumayeva S.K. Yashil investitsiya muhitini shakllantirishda raqamli iqtisodiyotning makroiqtisodiy ta’siri (O‘zbekiston hududlari misolida).....	188
Pardayev TN., Muqimov A.R. Boymirzayev K.M. Jismoniy shaxslar tomonidan olib kiriladigan tovarlardan bojxona to‘lovlarini undirishni takomillashtirish.....	193
Ибодуллоева З.С. Экономические стимулы внедрения водосберегающих технологий в аграрном секторе Узбекистана.....	199
Ibragimova G.S. Ta’lim sifatini yaxshilashda innovatsion yondashuvlar va raqamli vositalar.....	203
Raxmatova S.S. Turizmni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning o‘ziga xos xususiyatlari.....	207
Umarova M.M. Foreign brand spillovers and export performance of smes in emerging economies: a panel data analysis.....	212
Karimova F.A. Ekoturizmni barqaror rivojlantirishning xorijiy tajribasi va ularni O‘zbekistonda qo‘llash imkoniyatlari.....	217
Raxmanov B.I. Investitsiya siyosatini amalga oshirish mexanizmini takomillashtirish.....	221
Ashurova G.N. Charm-poyabzal sanoati korxonalarida sifatni boshqarish tizimini takomillashtirish yo‘llari.....	225
Axmadjanov I.I. Shaharlar va shahar aglomeratsiyalari mintaqalar va mamlakatlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining drayveri.....	228
Эгамназарова Г.Ш. Рақамли тенгсизлик: давлатлар ва тармоқлар ўртасидаги технологик узилишларни камайтириш йўллари.....	232
Mamanazarov M.A. Iqtisodiy o‘lishni rag‘batlantirishda milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning xorij tajribasi.....	236
Химматов А.Х. Йўл корхоналарини хусусийлаштиришнинг афзалликлари ва оқибатлари.....	241
Kambaraliyeva I.S. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining transformatsiyasi va raqamli ko‘nikmalarning ahamiyati.....	244
Muxiddinov T.Sh. Jizzax viloyatida turizm infratuzilmasini rivojlantirish yo‘nalishlari.....	248
Sayxdodjayeva N.I. Ijtimoiy va ekologik audit: barqaror rivojlanishni ta’minlashda zamonaviy nazorat mexanizmi.....	253
Fayzullayev J.N. Milliy iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishning xorijiy tajribalari.....	257
Tursunova N.X. «Xayot sug‘urtasining iqtisodiy mohiyati va uning aholi moliyaviy xavfsizligini ta’minlashdagi roli».....	261
Abdishukurova G.M., Bozorboyev A.R. Sug‘urta kompaniyasi balansini “Risk tetraedri” modeli asosida baholash.....	266
Abdurasulova M.O. Zamonaviy iqtisodiyot nazariyasi asoschilari.....	270

Vaxidov A. Buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishi - moliyaviy va boshqaruv hisobi.....	273
Turg‘unova T., Muftaydinov Q. Iqtisodiy zonalarda ekologik tadbirkorlikni investitsion va innovatsion qo‘llab-quvvatlashning xorijiy tajribalari.....	277
Kurbanov F.U. Raqamli iqtisodiyotning moliyaviy xizmatlar bozoriga ta’siri.....	283
Umarov T.S. Qurilish sanoati korxonalari iqtisodiy barqarorligini statistik baholashning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish.....	287
Rahimova N.A. Kichik biznes subyektlarida inson resurslarini boshqarish tizimidagi muammolari va ularni bartaraf etishda zamonaviy yondashuvlar.....	291
Yangiboyev U.A. Raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy menejment tizimini takomillashtirishning nazariy-uslubiy asoslari va amaliy yo‘nalishlari.....	295
Махкамова Н.С. Роль зеленых облигации в финансировании проектов устойчивого развития.....	299
To‘xtarova F.Y. Analysis of tourism insurance practices and their economic efficiency.....	304
Anvarov Sh.D. O‘zbekiston qimmatli qog‘ozlar bozorida investitsion muhitni rivojlantirishning institutsional va infratuzilmaviy omillari.....	308
Xalmirzayev O.A. Ko‘p obyektli savdolarida Vickrey-Clark-Groves mexanizmining samaradorligi tahlili....	313
Zaidov I.I. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bozorida raqobat munosabatlarini boshqarish mexanizmlari.....	318
Rahimova N.A. Inson kapitalini boshqarishning tashkilot raqobatbardoshligiga ta’siri.....	321
Gulimboyev S.I., Rejapov X.X. O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida ta’lim kreditlarining iqtisodiy ahamiyati....	324
Bardiyev S.U. Mintaqada raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy samaradorligini baholash: Xorazm viloyati misolida.....	328
Qulmatova S.S. Mahalla tizimida oziq-ovqat ta’minoti zanjirini IoT va sun’iy intellekt texnologiyalari asosida intellektual boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish.....	332
Aminov S.S. Mintaqada qurilish sohasidagi innovatsion rivojlanishga ta’sir etuvchi omillar.....	336
Дадабоева М.М. Кичик бизнеснинг иқтисодий тармоқлари бўйича ривожланиш тенденциялари.....	340
Numonjonova N.A. Kichik biznesni rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanish samaradorligini oshirish	344
Абдулазизов А.А. Гидроэнергетика саноати ва унда ресурс тежаш жараёнларининг хорижий тажрибалари.....	348
Muradov O.U. Sanoat korxonalarida iqtisodiy samaradorlikni oshirish bo‘yicha xorijiy tajribalar va ulardan foydalanish imkoniyatlari.....	352
Saidova M.J. Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish tajribasi va uni O‘zbekistonda qo‘llash yo‘nalishlari.....	356
Umirova G.Sh. Qurilish materiallari ishlab chiqarish korxonalarida rentabellik ko‘rsatkichlari asosida iqtisodiy samaradorlikni baholash metodikasini takomillashtirish.....	360
Narmanov U.A., Nazarov J.B., Tursunaxmadov X.Sh. Moliyaviy risklarning iqtisodiy ahamiyati va uni boshqarishning zarurligi: risk tushunchasi va uning turlari.....	365
Nosirov S.N. Barqaror moliyalashtirish global bozorlari: zamonaviy tendensiyalar va rivojlanish muammolari.....	369
Farmanov J.Z., Sanetullaev A.E. Modeling of economic basis and forecast indicators of innovation transformation processes in agricultural entrepreneurship.....	373
Mirzataev S.M. Integration of digital and smart technologies in increasing the ecological resilience of the agricultural system.....	376
Kidirniyazov A.Sh. Development of artificial intelligence-based service monitoring systems for construction quality control.....	379
Абдуллаева Ш.Э. Халқаро индекслар асосида ижтимоий ҳимоя тизимини молиялаштириш.....	382
Mirjalolova M.M. Sun’iy intellekt texnologiyalarining O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik samaradorligini oshirishdagi o‘rni.....	389
Baytanov O‘.M. Sanoat korxonalarida mahsulot sifatini boshqarishning tarmoq xususiyatlari.....	394
Умаров А.Т. Особенности развития социальной сферы в Узбекистане.....	400

qilib, mehnat va kapital o‘rtasidagi munosabatlarni chuqur yoritdi hamda iqtisodiy rivojlanishning ijtimoiy oqibatlariga e‘tibor qaratdi.

O‘zbekiston iqtisodiyoti rivojlanishining hozirgi bosqichida ushbu iqtisodiy maktablarning ilg‘or g‘oyalaridan oqilona foydalanish muhim ahamiyatga ega. Bozor iqtisodiyoti tamoyillarini chuqurlashtirish, xususiy sektorni rivojlantirish, investitsion muhitni yaxshilash, eksport salohiyatini oshirish hamda makroiqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash jarayonlarida klassik, keynscha va monetaristik yondashuvlarning samarali jihatlaridan foydalanish mumkin. Bu esa mamlakatning iqtisodiy raqobatbardoshligini oshirish va aholi turmush darajasini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, iqtisodiyot fanining kelgusi rivojlanishi raqamli texnologiyalar, sun‘iy intellekt, katta ma‘lumotlar tahlili va innovatsion boshqaruv usullari bilan chambarchas bog‘liq bo‘ladi. Biroq iqtisodiy taraqqiyotning asosiy maqsadi inson farovonligini ta‘minlash, iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy adolat o‘rtasidagi muvozanatni saqlashdan iborat bo‘lib qoladi. Shu sababli zamonaviy iqtisodiy siyosatni ishlab chiqishda iqtisodiy nazariya asoschilarining ilmiy merosini chuqur o‘rganish va undan samarali foydalanish dolzarb vazifa bo‘lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Shodmonov Sh., G‘ulomov S. Iqtisodiyot nazariyasi. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2010. — B. 87.
2. Ricardo D. On the Principles of Political Economy and Taxation. — London: John Murray, 1817. — P. 52.
3. Marx K. Das Kapital: Kritik der politischen Okonomie. Band I. — Hamburg: Verlag von Otto Meissner, 1867. — P. 23.
4. Keynes J.M. The General Theory of Employment, Interest and Money. — London: Macmillan, 1936. -P. 3.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-fevraldagi PF-5953-son Farmoni.

UDK: 338.24

BUXGALTERIYA HISOBINING TARKIBIY TUZILISHI - MOLIYAVIY VA BOSHQARUV HISOB

СТРУКТУРА БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА: ФИНАНСОВЫЙ И УПРАВЛЕНЧЕСКИЙ УЧЕТ

THE STRUCTURE OF ACCOUNTING: FINANCIAL AND MANAGEMENT ACCOUNTING

Vaxidov Azamjon

Andijon davlat universiteti, katta o‘qituvchi

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqolada muallif tomonidan buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishi, uning asosiy qismlari bo‘lgan moliyaviy va boshqaruv hisobining mazmuni, vazifalari hamda o‘zaro bog‘liqligi yoritilgan. Moliyaviy hisobning tashqi foydalanuvchilar uchun ishonchli moliyaviy axborotlarni taqdim etishdagi o‘rni, boshqaruv hisobining esa korxona ichki boshqaruv qarorlarini qabul qilishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, ushbu ikki hisob turining o‘xshash va farqli jihatlarini hamda zamonaviy korxona faoliyatidagi roli ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: buxgalteriya hisobi, moliyaviy hisob, boshqaruv hisobi, moliyaviy hisobot, boshqaruv qarorlari, xarajatlar hisobi.

В данной научной статье автором освещается структура бухгалтерского учета, содержание, задачи и взаимосвязь его основных составляющих — финансового и управленческого учета. Проанализированы роль финансового учета в предоставлении достоверной финансовой информации внешним пользователям и значение управленческого учета в принятии внутренних управленческих решений на предприятии. Также рассмотрены сходства и различия этих двух видов учета и их роль в деятельности современного предприятия.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, финансовый учет, управленческий учет, финансовая отчетность, управленческие решения, учет затрат.

In this scholarly article, the author explains the structure of accounting, along with the substance, functions, and interrelationship of its main components: financial and management accounting. The article analyzes the role of financial accounting in providing reliable financial information to external users and the significance of management accounting in making internal business decisions. Furthermore, it examines the similarities and differences between these two types of accounting, as well as their roles in the operations of a modern enterprise.

Keywords: accounting, financial accounting, management accounting, financial reporting, management decisions, cost accounting.

Ma'lumki, buxgalteriya hisobi har qanday xo'jalik yurituvchi subyekt faoliyatining asosiy axborot tizimi hisoblanadi. U korxona, tashkilot va muassasalarda sodir bo'ladigan xo'jalik jarayonlarini uzluksiz ravishda kuzatish, o'lchash, ro'yxatga olish, umumlashtirish hamda foydalanuvchilarga yetkazib berish vazifasini bajaradi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida buxgalteriya hisobi nafaqat moliyaviy natijalarni aks ettiruvchi vosita, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim axborot manbai sifatida ham alohida ahamiyat kasb etadi. Shu sababli u zamonaviy iqtisodiy tizimning ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaraladi.

Hozirgi kunda buxgalteriya hisobi odatda ikki asosiy tarkibiy qismga bo'linadi: moliyaviy hisob va boshqaruv hisobi. Moliyaviy hisob korxonaning umumiy moliyaviy holatini, uning faoliyat natijalarini hamda pul mablag'lari harakatini tashqi foydalanuvchilarga aniq va ishonchli tarzda yetkazib berishga yo'naltirilgan tizimdir. U belgilangan xalqaro va milliy standartlar asosida yuritilib, investorlar, kreditorlar, davlat soliq organlari hamda boshqa tashqi manfaatdor tomonlar uchun muhim axborot manbai hisoblanadi.

Boshqaruv hisobi esa korxona ichki boshqaruv tizimiga xizmat qiluvchi, yanada batafsil va tezkor axborotlarni shakllantiruvchi hisob turi hisoblanadi. U asosan korxona rahbariyati tomonidan rejalashtirish, xarajatlarni nazorat qilish, mahsulot tannarxini aniqlash, foydani oshirish va samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonida qo'llaniladi. Boshqaruv hisobi ma'lumotlari ko'proq ichki foydalanish uchun mo'ljallangan bo'lib, u qat'iy standartlar bilan cheklanmagan holda korxona ehtiyojlariga moslashtiriladi.

Shuningdek, zamonaviy iqtisodiyotda buxgalteriya hisobining ahamiyati yanada ortib bormoqda. Global raqobat, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi, xalqaro moliyaviy hisobot standartlarining joriy etilishi buxgalteriya hisobini yanada takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, moliyaviy va boshqaruv hisobining o'zaro bog'liqligi va farqlarini chuqur o'rganish, ularning amaliyotdagi o'rnini tahlil qilish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada aynan buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishi, uning asosiy turlari, vazifalari hamda zamonaviy korxona boshqaruvidagi roli ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Buxgalteriya hisobi korxona faoliyati to'g'risidagi iqtisodiy axborotlarni yig'ish, qayta ishlash va foydalanuvchilarga taqdim etish tizimi hisoblanadi. Zamonaviy ilmiy adabiyotlarda buxgalteriya hisobi ikki asosiy tarkibiy qismga: moliyaviy hisob va boshqaruv hisobiga ajratiladi.

Moliyaviy hisobning nazariy asoslari xalqaro olimlar tomonidan keng o'rganilgan. Jumladan, Horngren, Harrison va Oliver moliyaviy hisobni tashqi foydalanuvchilar uchun korxonaning moliyaviy holati, moliyaviy natijalari hamda pul oqimlari haqida ishonchli axborot beruvchi tizim

sifatida ta’riflaydilar. Ularning fikricha, moliyaviy hisobotlar investorlar, kreditorlar va davlat organlari uchun muhim axborot manbai hisoblanadi.

Boshqaruv hisobi bo’yicha Kaplan va Atkinson tadqiqotlarida ushbu tizim korxona rahbariyatini rejalashtirish, nazorat qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur bo’lgan ma’lumotlar bilan ta’minlashi ta’kidlangan. Mualliflar boshqaruv hisobining asosiy vazifasi xarajatlarni tahlil qilish, byudjetlashtirish va faoliyat samaradorligini baholashdan iborat ekanligini qayd etadilar.

Mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishi korxona boshqaruvining muhim elementi sifatida baholanadi. Ular moliyaviy hisobning tashqi hisobotlarga yo’naltirilganligi, boshqaruv hisobining esa ichki boshqaruv ehtiyojlariga xizmat qilishini alohida ta’kidlaydilar. Shuningdek, xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MHXS)ning joriy etilishi moliyaviy hisobning sifatini oshirishga xizmat qilayotganligi ko’rsatib o’tiladi.

AQShning bunday milliy tashkilotlari Buxgalteriya standartlari byurosi, Maslaxatchi buxgalterlarning Amerikalik instituti, qimmatbaho qog’oz va birja muomalalari bo’yicha komissiya, Soliq boshqarmasi va davlat tashkilotlaridagi standartlar byurosidan iborat.

Mazkur tadqiqotda buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishini o’rganishda tahlil va sintez, qiyosiy taqqoslash hamda tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida moliyaviy va boshqaruv hisobiga oid mahalliy hamda xorijiy ilmiy adabiyotlar, darsliklar va me’yoriy-huquqiy hujjatlar o’rganilib, ularning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilindi. Shuningdek, moliyaviy va boshqaruv hisobining o’zaro bog’liqligi hamda korxona faoliyatidagi ahamiyati ilmiy umumlashtirish usuli asosida baholandi.

Buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishini o’rganish natijalari shuni ko’rsatadiki, moliyaviy hisob va boshqaruv hisobi korxona faoliyatini samarali tashkil etishda o’zaro bog’liq, ammo maqsadi va vazifalari jihatidan farqlanuvchi tizimlar hisoblanadi. Moliyaviy hisob korxonaning moliyaviy holati, moliyaviy natijalari va pul oqimlari to’g’risidagi ma’lumotlarni tashqi foydalanuvchilarga taqdim etishga xizmat qiladi. Boshqaruv hisobi esa korxona rahbariyatini rejalashtirish, nazorat qilish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur bo’lgan tezkor hamda tahliliy axborotlar bilan ta’minlaydi.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, zamonaviy korxonalarda moliyaviy hisobning asosiy vazifasi investorlar, kreditorlar, davlat organlari va boshqa manfaatdor tomonlarning axborotga bo’lgan ehtiyojlarini qondirishdan iborat. Boshqaruv hisobi esa xarajatlarni nazorat qilish, mahsulot tannarxini aniqlash, foydani rejalashtirish va korxona resurslaridan samarali foydalanishni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, raqobat kuchayib borayotgan sharoitda boshqaruv hisobi ma’lumotlari strategik qarorlar qabul qilishning muhim manbai hisoblanadi.

Tadqiqot davomida moliyaviy va boshqaruv hisobining asosiy farqli jihatlarini umumlashtirildi va quyidagi jadvalda keltirildi.

1-jadval

Moliyaviy hisob va boshqaruv hisobining qiyosiy tavsifi

Mezoni	Moliyaviy hisob	Boshqaruv hisobi
Asosiy maqsadi	Tashqi foydalanuvchilarni axborot bilan ta’minlash	Ichki boshqaruv qarorlarini qabul qilish
Foydalanuvchilar	Investorlar, kreditorlar, davlat organlari	Rahbariyat va menejerlar
Hisobot davriyligi	Choraklik va yillik	Kunlik, haftalik, oylik
Axborot shakli	Asosan pul ifodasida	Pul va natural ko’rsatkichlarda
Huquqiy tartibga solinishi	Qonunchilik va MHXS talablari asosida	Korxona ichki ehtiyojlari asosida
Yo’nalishi	O’tgan davr natijalariga qaratilgan	Kelajak faoliyatini rejalashtirishga qaratilgan
Axborot darajasi	Umumlashtirilgan	Batafsil va tahliliy

Manba: Muallif ilmiy tadqiqotlari asosida

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, moliyaviy hisob va boshqaruv hisobi bir-birini to‘ldiruvchi tizimlar hisoblanadi. Moliyaviy hisob korxonaning tashqi muhitdagi ishonchliligini ta’minlasa, boshqaruv hisobi ichki boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli korxonalarda ushbu ikki hisob tizimini integratsiyalashgan holda yuritish boshqaruv sifatini oshirish, xarajatlarni optimallashtirish va moliyaviy natijalarni yaxshilash imkonini beradi.

Olib borilgan tahlillar natijasida shunday xulosaga kelish mumkinki, raqamli iqtisodiyot sharoitida buxgalteriya hisobining har ikki turi korxona raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish moliyaviy ma’lumotlarning aniqligi va tezkorligini oshirish bilan bir qatorda, boshqaruv qarorlarining samaradorligini ham sezilarli darajada yaxshilaydi. Shu bois korxonalarda moliyaviy va boshqaruv hisobini zamonaviy dasturiy vositalar asosida tashkil etish iqtisodiy samaradorlikning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Shuningdek, amaliy kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki, moliyaviy va boshqaruv hisobining uyg‘unligi korxona ichki axborot oqimining samaradorligini oshiradi. Bu esa resurslardan foydalanish darajasini optimallashtirish, ortiqcha xarajatlarni kamaytirish hamda ishlab chiqarish jarayonlarida tezkor qaror qabul qilish imkonini beradi. Ayniqsa, yirik korxonalarda bu ikki hisob tizimi o‘rtasidagi integratsiya strategik boshqaruv sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Bundan tashqari, tahlil natijalari asosida shuni ta’kidlash mumkinki, zamonaviy iqtisodiy sharoitda buxgalteriya hisobini raqamlashtirish va avtomatlashtirish jarayonlari muhim ahamiyat kasb etmoqda. ERP tizimlari va boshqa axborot dasturlaridan foydalanish moliyaviy va boshqaruv hisobini bir platformada yuritish imkonini berib, ma’lumotlarning ishonchliligini oshiradi hamda inson omili bilan bog‘liq xatolarni kamaytiradi. Bu esa korxona faoliyatining barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Yuqoridagi tahlillarni davom ettirib aytish mumkinki, buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishi nafaqat axborot berish tizimi, balki korxonaning iqtisodiy barqarorligini ta’minlovchi muhim boshqaruv instrumenti ham hisoblanadi. Moliyaviy hisob orqali shakllantirilgan umumlashtirilgan ma’lumotlar korxonaning tashqi muhitdagi ishonchliligini oshirsa, boshqaruv hisobi esa ichki jarayonlarni chuqur tahlil qilish va samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli ushbu ikki tizim o‘rtasidagi muvozanat korxona rivojlanish strategiyasining asosiy omillaridan biri sifatida qaraladi.

Ushbu ilmiy ish natijalarini umumlashtirish shuni ko‘rsatadiki, buxgalteriya hisobining tarkibiy tuzilishi moliyaviy hisob va boshqaruv hisobidan iborat bo‘lib, ular korxona faoliyatini samarali boshqarish va nazorat qilishda o‘zaro uzviy bog‘liq tizimlar hisoblanadi. Moliyaviy hisob asosan tashqi foydalanuvchilar — investorlar, kreditorlar va davlat organlari uchun ishonchli moliyaviy axborotlarni shakllantirish va taqdim etishga xizmat qiladi.

Boshqaruv hisobi esa korxona ichki boshqaruv tizimining muhim qismi bo‘lib, rahbariyatga rejalashtirish, qaror qabul qilish, xarajatlarni nazorat qilish va resurslardan samarali foydalanish bo‘yicha zarur axborotlarni taqdim etadi. Shu jihatdan u korxonaning strategik va operativ boshqaruvida muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy iqtisodiyot sharoitida ushbu ikki hisob turini alohida emas, balki o‘zaro integratsiyalashgan holda yuritish korxona samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan axborot tizimlarining joriy etilishi moliyaviy va boshqaruv hisobining sifatini yanada yaxshilashga imkon bermoqda.

Xulosa qilib aytganda, buxgalteriya hisobining to‘g‘ri tashkil etilishi korxonaning moliyaviy barqarorligi, raqobatbardoshligi va uzoq muddatli rivojlanishini ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. Shu sababli har bir korxonada moliyaviy va boshqaruv hisobini zamonaviy talablar asosida rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Qo‘ziyev I., Avloqulov A., Sherimbetov I. Ichki audit. O‘quv qo‘llanma. T.: «Iqtisod-moliya». 2015. -220.b
2. Karimov A.A., Islomov F.R., Avloqulov A.Z. Xalqaro audit. Darslik. -T. -iqtisod-moliya, 2015. -380.b

3. Азизов Ш., Йулдашева С. Международный аудит. Учебное пособие. - Т.: —иктисод-молия, 2013. - 276.c
4. Urazov K.B. Buxgalteriya moliyaviy hisobi. O‘quv-qo‘llanma. - Samarqand. SamISI, 2013. - 22.B
5. Jo‘raev N., Abduvaxidov F., Sotvoldieva D. Moliyaviy va boshqaruv hisobi. Darslik. - T.: Iqtisod-moliya nashriyoti. 2012.
6. Tulaxodjaeva M.M., Ilxamov Sr.I. Audit. O‘quv qo‘llanma. - T.: Iqtisodiyot. 2012.

UDK: 338.24

IQTISODIY ZONALARDA EKOLOGIK TADBIRKORLIKNI INVESTITSION VA INNOVATSION QO‘LLAB-QUVVATLASHNING XORIJIY TAJRIBALARI

МИРОВОЙ ОПЫТ ИНВЕСТИРОВАНИЯ И ВНЕДРЕНИЯ ИННОВАЦИЙ В ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО В ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ

GLOBAL EXPERIENCE IN SUPPORTING ECO-FRIENDLY BUSINESS IN ECONOMIC ZONES THROUGH INVESTMENT AND INNOVATION

Turg‘unova T.

Andijon davlat texnika instituti mustaqil izlanuvchi

Muftaydinov Q. i.f.d.professor

Bugungi kunda iqtisodiy zonalar shunchaki sanoat markazi emas, balki "yashil" va ekologik toza hududlarga aylantirish muhim vazifaga aylanib bormoqda. Ushbu maqolada iqtisodiy zonalar da ekologik tadbirkorlikni rivojlantirish, ularni investitsiyalar va zamonaviy innovatsiyalar orqali qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha Xitoy, Janubiy Koreya va Germaniya tajribasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda ushbu yetakchi davlatlar moliya va yuqori texnologiyalarni jalb qilish orqali qanday qilib ekologik loyihalarni samarali yo‘lga qo‘yganini va sirkulyar modelga o‘tganini ko‘rib chiqiladi. Maqoladan ko‘zlangan asosiy maqsad — mazkur xorijiy modellarning eng muvaffaqiyatli jihatlari o‘rganish va ularni milliy iqtisodiyotimiz amaliyotiga moslashtirish bo‘yicha aniq tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Kalit so‘zlar: iqtisodiy zonalar, ekologik tadbirkorlik, yashil investitsiyalar, innovatsion qo‘llab-quvvatlash, xorijiy tajriba, yashil moliya, yashil sertifikat.

Сегодня превращение экономических зон в «зеленые» и экологически чистые хабы, а не просто в промышленные центры, становится важнейшей задачей. В данной статье анализируется опыт Китая, Южной Кореи и Германии в развитии экологического предпринимательства в экономических зонах и его поддержке за счет инвестиций и инноваций. В исследовании рассматривается, как эти ведущие страны успешно реализуют экологические проекты и переходят к циркулярным моделям, эффективно привлекая финансирование и внедряя высокотехнологичные решения. Главная цель — изучить эти успешные зарубежные подходы и разработать конкретные рекомендации по адаптации их лучших практик в национальную экономику.

Ключевые слова: экономические зоны, экологическое предпринимательство, зеленые инвестиции, поддержка инноваций, зарубежный опыт, зеленое финансирование, зеленый сертификат.

Today, transforming economic zones into "green" and eco-friendly hubs rather than just industrial centers is becoming a critical priority. This paper analyzes international practices in developing eco-entrepreneurship within economic zones and supporting it through investment and